

Dženisa Mujević

Univerzitet u Sarajevu,
Filozofski fakultet, Bosna i Hercegovina
dzenisa.m.mujevic@gmail.com
ORCID: 0009-0000-8544-4601

Stereotipi o ženskom tijelu u frazemama govora Rožaja: mršavost i gojaznost

V sociokulturnem imaginariju so oblikovani stereotipni vzorci, ki oblikujejo podobo ženskega fizičnega videza, ti pa se v jezikovni podobi sveta manifestirajo kot konceptualni modeli estetskega vrednotenja zunanjega videza. V tem prispevku bo predstavljena analiza spolno zaznamovanih frazemov govora Rožaj, ki vsebujejo stereotipne predstave o telesni zgradbi ženske – o suhosti in debelosti. Analiza temelji na korpusu 52 frazemov, zbranih s terenskim raziskovanjem preko metode elicitacije. Rezultati kažejo, da so telesne proporcije ženske vrednotene skladno s tradicionalnimi stereotipnimi estetskimi ideali: zaželeno je proporcionalno telo in suhost, medtem ko se pretirana suhost in debelost negativno vrednotita. Analiza kaže, da frazeologija odraža spolne stereotipe, ter potrjuje, da je jezik aktivni medij vrednotenja fizičnega videza ženske v kontekstu spolnih stereotipov.

Ključne besede: evalvativna semantika, sociolingvistika, spolno zaznamovani izrazi

Stereotypes of the Female Body in the Idioms of Rožaje Speech: Thinness and Obesity

Stereotypical patterns that shape the image of female physical appearance are constituted in the sociocultural imaginary, and they manifest themselves in the linguistic picture of the world as conceptual models of aesthetic evaluation of external appearance. This article presents an analysis of gender-marked idioms of Rožaje speech, which contain stereotypical representations of women's physical build – of thinness and obesity. The analysis is based on a corpus of fifty-two idioms, which were collected through field research using the elicitation method. The results show that women's physical proportions are evaluated in accordance with traditional stereotypical aesthetic ideals: a proportional build and thinness are desirable, but excessive thinness and obesity are negatively evaluated. The analysis shows that phraseology reflects gender stereotypes, and confirms that language is an active medium for evaluating a woman's physical appearance, in the context of gender stereotypes.

Keywords: evaluative semantics, sociolinguistics, gender-marked expressions

1 Uvod

U ovom radu biće predstavljena detaljna analiza frazema govora Rožaja iz semantičkog polja tjelesne gojaznosti i mršavosti, kako bi se ispitalo postojanje stereotipa vezanih za žensko tijelo, uzimajući u obzir sociokulturni kontekst i stav u literaturi da jezik perpetuira stereotipe o ženama (Jevrić, Babić-Antić 2023). Antropocentrizam je ključno obilježje kulture, društva i jezika, a stoga i frazeologije. Iz ove perspektive re-

ferentni okvir predstavlja čovjek, što je neposredno uticalo na konstruisanje stvarnosti, a stoga i na načine njenog reprezentovanja u jeziku. Anita Hrnjak (2017) naglašava da jezik nije samo antropocentričan, već i androcentričan, jer su muškarci u jeziku favorizovani (Herman 1998: 280), što je proizašlo iz muške superiornosti utemeljene u sociokulturnom kodu. Izgled ženskog tijela bio je od naročite važnosti, što je ostalo nepromijenjeno do danas. Analizom stereotipnih ideala koji se odnose na tjelesnu građu žene, na korpusu frazema govora Rožaja definisaćemo »lingvistički pejzaž ljudskog tijela« (Škara 2004: 185) uzimajući u obzir sociokulturnu pozadinu frazema. Sociokulturni okvir u radu služi isključivo kao interpretativni alat za tumačenje frazeološke građe, a analiza polazi od jezičkog materijala.

Istraživanje je ograničeno na lokalni govor Rožaja, jer je frazeologija ovog govornog područja izuzetno bogata, autentična i nije formirana pod uticajem standardnog jezika. Lokalni govor, za razliku od standardnog jezika, zadržava specifične frazeme koje su često neutralizovane u standardizaciji. Analiza jednog govora omogućuje precizniji uvid u semantičke i evaluativne obrasce stereotipizacije, bez nužnih generalizacija koje bi pratile istraživanje čitavog jezika. Cilj rada stoga nije opis cjelokupnog jezika, već detaljna analiza reprezentativnog lokalnog frazeološkog uzorka. U ovom slučaju to je frazemikon govora Rožaja, koji se odlikuje specifičnostima (Mujević 2024: 104), jer kao periferni i kontaktni govor, između crnogorskog, bosanskog, srpskog i albanskog jezika, te kulturnih kontakata, čuva lokalne frazeme u kojima se jasnije nego u standardnom jeziku reflektuju stereotipi (Mujević 2025b), te da frazeme, kao nosioci vrednosnog sistema (Mujević 2025a: 151), uključuju i stereotipe vezane za žensko tijelo.

2 Opis metodologije istraživanja

Predmet istraživanja u ovom radu su rodno obilježene frazeme, u upotrebi u potpunosti ili barem djelomično ograničene s obzirom na pol referenta (Hrnjak 2015), iz semantičkog polja mršavosti i gojaznosti, kako bismo ispitali postojanje stereotipnih obrazaca u evaluaciji fizičkog izgleda žene. Cilj istraživanja je analizirati stereotipe o tjelesnoj građi žene u frazeologiji govora Rožaja u pogledu mršavosti i gojaznosti i identifikovati kriterijume estetske evaluacije. Kao glavnu hipotezu postavljamo to da frazeologija govora Rožaja reflektuje stereotipe u procjeni tjelesne građe žene, te da je pozitivno vrednovana vitkost i mršavost, a negativno gojaznost i pretjerana mršavost. Služićemo se metodologijom primjerenom frazeološkim istraživanjima, kako bismo mogli izvesti zaključke. Istraživački zadaci su:

1. Identifikovati frazeme govora Rožaja koje se odnose na procjenu tjelesnih proporcija žene (mršavost i gojaznost);

2. Analizirati način vrednovanja tjelesne građe žene u frazemama, klasifikovati ih prema semantici;
3. Utvrditi postojanje stereotipa i kriterijume procjene tjelesnih proporcija žene.

Korpus čine 52 frazeme i prikupljen je tokom 2023, 2024. i 2025. godine metodom elicitaracije putem intervjua sa informatorkama i informatorima. Istraživanje je vršeno na teritoriji opštine Rožaje, smještene na granici sa Kosovom i Srbijom, na tromeđi jezičkih uticaja, što je omogućilo formiranje specifičnog frazemikona. Istraživanje je vršeno na ruralnim područjima zbog većih šansi za bilježenje izvornih lokalnih rodno obilježenih frazema, jer je govor urbanog dijela pod direktnim uticajem standardnog jezika. Ova metoda omogućila je kontekstualnu analizu frazema i uvid u pragmatičke aspekte. Informatorke i informatore činila je starija populacija (preko 60 godina), njih 70 (35 žena i 35 muškaraca). Pri odabiru informatorki i informatora nastojalo se da budu osobe koje su rođene i cijeli život provele u Rožajama, zbog migriranja stanovništva, kako bi se evidentirale autentične frazeme lokalnoga govora. Za informatorkе i informatore prvenstveno smo uzimali autohtone dijalekatske govornice i govornike, koje/i nijesu prošle/i obrazovni proces. Informatori su bili raznovrsnih zanimanja, uz našu namjeru da obuhvatimo različiti društveni kontekst, ali je bilo najviše onih koji se bave zemljoradnjom i stočarstvom, informatorkе su uglavnom bile domaćice. Pomoću polustrukturiranih intervjua (u prosjeku 60 minuta), poštujući elicitacijske zadatke, sa ciljem evidentiranja konotacija koje upućuju na tjelesnu građu, nastojali smo da zaokružimo spektar istraživanja.

3 Frazеologija i kultura: odraz rodniх stereotipa

Frazеologija i kultura su neraskidivo povezane jer je frazeologija kulturno profilisana (Zykova 2014) i prenosi kulturološke informacije (Telia 1996; Maslova 2007). Peter Newmark (1996) pravi razliku između kulturnog, univerzalnog i ličnog jezika, što upućuje na vrijednost informacija koje o kulturi pruža frazeologija, kao kulturna konotacija (Telia 1996). Kultura je ključ u proučavanjima frazeologije (Dobrovol'skij, Piirainen 2005), što pokazuju frazeme kao »precedentni fenomeni« (Aref'eva 2024: 84) u konceptosferi kulture (Barčot 2017), jer »najjasnije i najautentičnije otkrivaju način na koji kultura govori kroz jezik« (Aref'eva 2024: 84). Jezikom se izražavaju nacionalne crte (Maslova 2007), i jezik je nosilac kulture (Bartminski 2011). Kulturni kod postaje jezički u intersemiotičkoj transpoziciji (Zykova 2014). U jeziku je uspostavljena »rodna hijerarhija« (Kirilina prema: Hrnjak 2017: 40), koja nije zadana prirodom, već sociokulturnim kodom, što je dovelo do formiranja rodniх uloga zavisniх od biološke pripadnosti (Jugović, Kamenov 2008). Domaći (Šehović 2011; Hrnjak 2013) i strani proučavaoci (Majnsz-Stadnik 2018) zaključuju da je žena u frazeologiji uglavnom predstavljana u negativnom svjetlu i da su najčešće isticane njene negativne strane.

Stereotipi, asocijativni prototipovi, odnose se na kolektivnu konvencionalnu jezičku sliku stvarnosti (Popović 2006), gdje su rodni identiteti konstruisani rodnim metaforama (Lakoff, Johnson 2015) i početna su tačka rodnih istraživanja (Šehović 2011). Interesantni su stereotipi o slici tijela, često manifestovani kroz favorizovanje pojedinaca koji imaju određene fizičke karakteristike (Asad i dr. 2025), te utiču na formiranje posredne i neposredne slike svijeta (Popove, Sternin 2007). Najrelevantniji segment refleksije stereotipa o fizičkom izgledu je frazeologija.

4 Frazeologija govora Rožaja i stereotipi o fizičkom izgledu povezani s mršavošću i gojaznošću

Frazeologija govora Rožaja do sada nije sistemski proučavana. Proučavanju stereotipa u frazeologiji govora Rožaja posvećeni su radovi Stereotipni ideali fizičke ljepote i mladolikosti žene u frazemama govora Rožaja (2025) i Negativni stereotipi o ženama u rodno obilježenim frazemama govora Rožaja (2025) Dženise Mujević, u kojima je zaključeno da su stereotipi duboko ukorijenjeni u frazemikonu govora Rožaja. Frazeološka građa govora Rožaja djelimično je evidentirana u rječniku Džavida Begovića i Šefke Begović-Ličine (2012), kao i u rječnicima Ibrahima Hadžića (2003, 2013) i Abdulaha Mušovića (2016, 2018).

Vežu kulture i frazeologije u ovom radu ispitivaćemo u frazeologiji govora Rožaja, na planu sociokulturno konstruisanih stereotipa o fizičkom izgledu žene. Razmotrićemo da li se fizički izgled procjenjuje prema sociokulturnim kriterijumima, koji postoje naporedno sa individualnim, i li postoje stereotipi. Fizička ljepota procjenjuje se prema formiranom konceptu, pri čemu Anita Hrnjak (2013) ističe vitkost i skladnost kao ključne elemente estetske privlačnosti. Upravo ćemo to i proučiti u ovom radu, te izvesti zaključke o postojanju evaluativnih stereotipa u frazemama.

5 Tjelesna građa žene u frazemama govora Rožaja

Spoljašnja ljepota procjenjuje se prema srazmjernosti i skladnosti, a sve što odudara, bilo da je u pitanju uvećano ili umanjeno, doživljava se kao ružno (Štasni 2013). Stoga je i razumljivo formiranje stereotipa u procjeni tjelesne građe žene. Stana Ristić (2004) je, proučavajući žargon, izvela zaključke o zasnivanju stereotipa na parametrima estetske ocjene, svrstavajući među ključne i debljinu tijela. Korpus frazema analiziranih u ovom radu predstavljen je u nastavku:

(1) *biti zabun*; (2) *da je puhneš, pala bi*; (3) *da je šineš u jedan obraz, drugi bi joj pukao (puko)*; (4) *da je uhvatiš (ufatiš) za nos, duša bi joj ispala*; (5) *debela ka(o) svinja (krma-*

ča, krava); (6) *gomila neprosutih kostiju*; (7) *hal Božji biti*; (8) *ka(o) svijeća iščajeti*; (9) *jedva nos po zemlji vući*; (10) *ka(o) bumbar*; (11) *ka(o) čačkalica*; (12) *ka(o) da je čiviju (ekser) pojela*; (13) *ka(o) da ljeba ne jede*; (14) *ka(o) grabulja*; (15) *ka(o) hendek*; (16) *ka(o) iscijeđena*; (17) *ka(o) kalica*; (18) *ka(o) klada*; (19) *ka(o) <krava> mandovanka*; (20) *ka(o) <krava> matifonka*; (21) *ka(o) mečka*; (22) *ka(o) naviljak kad pokisne*; (23) *ka(o) ožeg*; (24) *ka(o) plas(t) sijena*; (25) *ka(o) prevegarena*; (26) *ka(o) pritka za boraniju*; (27) *ka(o) senka*; (28) *ka(o) tenk*; (29) *ka(o) traktor*; (30) *ka(o) varena*; (31) *kila i gomila*; (32) *kost i koža*; (33) *kosti neprosute*; (34) *kosti u kožu savijene*; (35) *lakše je preskočiti, no je zaobići*; (36) *ni struka, ni kuka*; (37) *ravna ka(o) daska*; (38) *s dušom u nos*; (39) *samo <joj> nos ostao*; (40) *samo haljine na vešalicu*; (41) *samo lik ostao <od nekog>*; (42) *senka se učiniti (ni senka nije ostala <od nekog>)*; (43) *ka(o) kamičak skukvežiti se*; (44) *suha ka(o) grana (biljka)*; (45) *sure Božje je ostalo <od nekog>*; (46) *svako <joj> se rebro vidi*; (47) *šaka hala*; (48) *šaka jada*; (49) *šira no duža*; (50) *u iglu da je utneš*; (51) *ka(o) oklagija usukati se*; (52) *zadnjice ka(o) tarabe*.

5.1 Gojaznost

Najupadljivija karakteristika fizičkog izgleda žene u perceptivnom polju čovjeka jeste gojaznost, odnosno debljina, jer predstavlja deformisan izgled tijela zbog uvećanja tjelesne mase, a »naročito ukoliko je ispoljena u visokom stepenu, ona postaje glavna i prepoznatljiva crta njenog nosioca« (Štrbac 2018: 210). U ovom dijelu rada analiziraćemo kako je gojaznost predstavljena u frazemama, te ispitati da li postoji stereotip da je gojaznost negativno vrednovana i ima li primjera pozitivnih konotacija.

U frazemi *ni kuka, ni struka* zapažamo odsustvo najpoželjnije karakteristike fizičkog izgleda žene – *struka* i *kuka*, nedostatak ključnih segmenata estetske procjene tjelesne građe žene ukazuje na to da je riječ o višku tjelesne mase, pejorativno vrednovane. Takva žena pogrdno i hiperbolično se poredi sa plastom sijena u frazemi *ka(o)¹ plas(t)² sijena*. Poređenje je motivisano izgledom plasta sijena, širokog i obimnog, sa ciljem prikaza gojaznosti žene.

Ekvivalentne semantike i identične motivacije je i frazema *ka(o) naviljak³ kad pokisne*. U pozadini je slika malog plasta sijena, koji se, kad se pokvasi, raširi. Frazeom se opisuju osobe širokog struka (veza sa *naviljkom*), negativno je obojena metafora za gojaznost. Gojaznost se opisuje i poredbenom zoonimskom frazeom *ka(o) bumbar*. Referentnu tačku u ovoj frazemi predstavlja *bumbar*, kao jedan od najvećih insekata, daleko

¹ U govoru Rožaja zabilježena je progresivna asimilacija – umjesto *kao* zabilježen je oblik *kā* (Mujević 2022: 38).

² »Gubljenje konsonanta *t* zabilježeno je i na finalnoj poziciji u riječi, gdje se suglasnička grupa *st* uprošćava« (Mujević 2022: 47)

³ *naviljak* m. <~a> plastić sijena, plast od nekoliko vila sijena (Begović, Begović-Ličina 2012: 260).

krupniji od drugih, zdepastog i okruglog tijela, prenoseći karakteristike iz animalnog svijeta na čovjeka. Zdepasto i okruglo tijelo *bumbara* povezuje se sa tijelom žene koja ima višak kilograma.

Zoonimska frazema *debela ka(o) svinja (krmača)* rjeđe se bilježi u govoru Rožaja jer je većinsko stanovništvo islamske vjere, ali se vrlo frekventno upotrebljava varijanta *debela ka(o) krava*. U frazemama žena je hiperbolično upoređena sa životinjama velike mase čime je označena gojazna i neskladno građena osoba (Hrnjak 2017). Ekvivalentne semantike su i u frazeme *ka(o) <krava> mandovanka*⁴ i *ka(o) <krava> matifonka*; *mandovanka* je rasna junica, dobro ugojena i utovljena; *matifonka* je rasna, utovljena krava. Navedene frazeme, kako istraživanje pokazuje, upotrebljavaju se u negativnim kontekstima, što dokazuje stereotip o nepoželjnosti viška kilograma kod žene. Zoonimske frazeme najčešće sadrže sastavnicu koja se odnosi na domaću životinju, »što je u skladu s općom tendencijom u zoonimskoj frazeologiji, logičnom i očekivanom s obzirom na suživot čovjeka i pripitomljenih vrsta životinja koje su čovjeku izvor hrane i odjeće, ispomoć u radu i vjerni pratitelji od samih početaka čovječanstva« (Hrnjak 2014: 138).

U zoonimskoj frazemi *ka(o) mečka* žena se poredi sa ženkom medvjeda, što ponovo upućuje na neskladno građenu i krupnu ženu. Pejorativnog je tona i jasno pokazuje kako se stereotipi utemeljeni u kulturi i društvu, kao što je ovaj da je ženka medvjeda uvijek velike mase, prenose na jezik.

Semantički ekvivalentna je i frazema rečeničnog tipa *šira no duža*. Hiperbolično se opisuje žena nesrazmjernih proporcija tijela – obim tijela veći je od njene visine. Frazema je podsmješljivog i karikaturalnog tona, odnosi se i na osobu niskog rasta, punije građe. Zabilježena je u pejorativnim kontekstima, što ukazuje na negativnu vrednovanost gojaznosti i ograničena je na referenta ženskog pola. Gojaznost se deprecijativno opisuje frazomom *lakše je preskočiti, no je zaobići*, hiperbolično se kazuje da je žena izuzetno gojazna, toliko da je njena širina veća od visine. Komičnom efektu doprinosi preuveličana situacija – lakše je osobu preskočiti, nego je zaobići. Humor služi kao sredstvo normiranja estetskih ideala i ukazuje da gojaznost odstupa od estetskog ideala.

Gojazna žena hiperbolično se opisuje i frazomom *ka(o) hendek*,⁵ gdje se poredi sa opkopom, velikim rovom, jarkom, i negativnog je vrednosnog predznaka. Arabizam *hendek* doprinosi ekspresivnosti, a u semantičkoj frazeologizaciji je metafora koja upućuje

⁴ mandovanka, -a, f. – rasna junica; *pej.* krupna đevojka (Hadžić 2013: 216).

⁵ hendek (endek, jendek) *m* (pers.) *opkop, rov iskopan oko zidina utvrđenog grada; duboki i široki jarak iskopan oko nečeg radi sprječavanja pristupa.* < tur. *hendek* < ar. *handāq* < pers. *kende* (Škaljić 1966: 327).

na ženu velike tjelesne mase – ukazuje na to da je velika tjelesna masa nepoželjna. Frazema je spoj prostorne i tjelesne sfere.

U govoru Rožaja registrovane su i poredbene frazeme *ka(o) tenk* i *ka(o) traktor*. U njima su izvršena poređenja tijela žene sa vozilima, mehaničkim sredstvima koja su nosioci semantike masivnosti – počiva na tehnološkoj motivaciji. Hiperbolično poređenje izvršeno je sa ciljem da se ukaže na debljinu i gojaznost žene, a frazeme su humorističnog, osuđujućeg tona.

Hiperbolu bilježimo u frazemi *da je šineš⁶ u jedan obraz, drugi bi joj pukao (puko⁷)*, gdje se karikaturno opisuje punačka, gojazna žena, toliko da bi i najmanji dodir jednog obraza izazvao pucanje drugog. Istovremeno ovo može da označava pohvalni stav izuzetno zdravoj bucmastoj ženi, koja nije upalih obraza, te ovo dokazuje da punoća tijela nije uvijek negativno konotirana. U prvom dijelu frazeme hipotetički se predstavlja situacija radi naglašavanja preuveličanih tjelesnih proporcija. U semantičkoj pozadini je metafora kojom je bujnost tijela izražena pretpostavkom *o pucanju od punoće*. Ovom frazedom gojaznost biva predmet podsmijeha i upućuje se na to da gojazno tijelo nije najpoželjnija karakteristika tjelesne građe žene. Ipak, vidjeli smo da frazema može imati i ton iskrene pohvale zbog zdravlja koje se očitava na punom, zdravom licu žene.

Gojazna žena opisuje se frazedom *kila i gomila* – *gomila* na denotativnom planu upućuje na to koliko prostora zauzima, a veliki broj kilograma biva prenesen u domen *gomile*. Frazema ističe odstupanje od idealizovanih proporcija ženskog tijela i pejorativnog je prizvuka. U kontekstu rodno specifične upotrebe, frazema *kila i gomila* uglavnom se koristi za opis gojazne žene, ne i muškarca, time potvrđuje i percepciju ženske tjelesnosti – gdje je gojaznost odstupanje od poželjne vitkosti, a frazema biva komentar na nemar žene prema svom tijelu i izgledu, te ona biva izvrgnuta podsmijehu.

U poredbenoj frazemi *ka(o) klada⁸* žena se poredi sa oblicom na kojoj se cijepaju drva, izuzetno teškom i velikom, a poveznica je velika masa.

Iz analize frazema evidentno je da se gojaznost može manifestovati u različitom stepenu, te, kako ističe i Darinka Gortan-Premk (2004), može biti gradabilna kategorija. Analiza pokazuje i da je gojaznost gotovo uvijek negativno vrednovana, zabilježen je samo jedan primjer pozitivnog konotiranja (*da je šineš u jedan obraz, drugi bi joj*

⁶ šinuti svrš. < ~nem > osjetiti iznenadnu bol, žignuti (Begović, Begović-Ličina 2012: 388).

⁷ Govor Rožaja kod finalne sekvence *ao* čuva regresivnu asimilaciju (Mujević 2022: 38).

⁸ klada ž. < ~e > oblica na kojoj se cijepaju drva; fig. pijanstvo; dubok san (Begović, Begović-Ličina 2012: 192).

pukao (puko), što nas upućuje na zaključak da je frazemikon govora Rožaja perpetuira stereotip o tome da je gojaznosti žene nepoželjna i da se kosi sa idealom fizičkog izgleda. Ovo je u skladu sa mišljenjem Natalije Aref'eva da frazeme »fiksiraju ono što pripada anti-normi« (Aref'eva 2024: 81), kao što je u ovom slučaju gojaznost. Analiza pokazuje da je u frazemikonu govora Rožaja negativno vrednovana gojaznost žene kroz stabilne metaforične, poredbene i hiperboličke obrasce, pri čemu se negativna evaluacija realizuje prvenstveno putem zoonimskih i predmetnih poređenja. Time se potvrđuje da frazeme ne samo da odražavaju stereotipe, već ih i jezički struktuiraju i normiraju, a negativnost se najčešće iznosi pejorativnim prizvukom.

5.2 Mršavost

U prethodnom poglavlju predstavljena je analiza frazema iz semantičkog polja gojaznosti žene, a pokazala je da frazeme sadrže stereotip o nepoželjnosti gojaznosti, te da je gojaznost odstupanje od estetskih ideala, a u ovom dijelu analiziraćemo frazeme kojima se ukazuje na mršavost ženskog tijela i pokušati da zaključimo kako se mršavost žene procjenjuje. U analizi se polazi od frazeološkog materijala i ispituju se dominantni semantički i evaluativni obrasci kroz koje se mršavost verbalizuje, s posebnim naglaskom na emotivno-ekspresivni potencijal frazema.

U frazemi *ka(o) grabulja* mršava žena poredi se sa grabuljom, tačnije sa njenim dugim, tankim držačem – poljoprivrednim oruđem za sakupljanje sijena, sa zupcima na dnu i dugačkim, tankim držalom. Ovim poređenjem ističe se mršavo tijelo žene.

U poredbenoj frazemi *ka(o) kalica* žena je upoređena sa *kalicom*, drvenom posudom sa plitkim udubljenjem, u kojoj se nekad držalo mlijeko. Poređenje je realizovano kako bi se istakla pretjerana mršavost, *udubljena* građa ženskog tijela, što se odnosi na predio struka, a nekada i vitki struk i ravan stomak, što je pozitivno vrednovano. U opisivanju pretjerano mršave žene frazema biva pejorativnog tona.

Frazema *ka(o) da je čiviju⁹ (ekser) pojela* zasniva se na iskustvu iz narodne prakse, gdje se fizičko propadanje povezuje s gutanjem metala, stoga se za mršavu ženu pejorativno govorilo da izgleda *ka(o) da je ekser pojela*, ili frazeosemantička varijanta sa leksemom *čivija* turskog porijekla – *ka(o) da je čiviju pojela*, kojom se doprinosi ekspresivnosti frazeme.

⁹ čivija <tur.> ž. 1. klin, klinac, čavao, ekser; 2. klin ili kuka na koju se šta vješa; 3. ključ za zatezanje i otpuštanje žica na muzičkim instrumentima (violini, gitari, tamburi i sl.); 4. *pren. razg.* utjecajan, moćan čovjek; moćnik (Halilović, Palić, Šehović 2010: 141).

Registrovana je i frazema *biti zabun*,¹⁰ kojom se opisuje mršava i fizički slaba žena. Leksema *zabun* odnosi se na mršavost i fizičku slabost i pejorativne je konotacije kako bi se ukazalo na nepoželjnost mršavosti tijela.

Ekvivalenta u semantičkom smislu je i frazema *u iglu da je utneš*, koja počiva na hiperbolizaciji – opisuje se osoba toliko mršava da bi se mogla provući kroz uši igle, u čemu je evidentna slikovitost frazeme. Poređenje je realizovano sa ciljem autentičnog ukazivanja na pretjeranu mršavost, što nas upućuje na to da ideal tjelesne građe žene ne predstavlja ni pretjerana tjelesna mršavost, a frazema je svojevrsni vrednosni sud o ženskom tijelu.

Frazemom *ka(o) da ljeba*¹¹ *ne jede* opisuje se izuzetno mršava osoba, toliko da izgleda neuhranjeno, što je zasnovano na metafori uskraćenosti – osoba izgleda kao da *ne jede hljeb*, koji u gastronomiji predstavlja osnovnu hranu, koja, po uvjerenjima u narodu, daje fizičku snagu, a nedostatak fizičke snage često podrazumijeva mršavost. Frazema je pejorativnog tona, upotrebljava se kao kritika koja se upućuje izuzetno mršavoj ženi, te je evidentno da predstavlja odstupanje od stereotipa o idealu tjelesnih oblina, te je izuzetna mršavost, prema stereotipnim estetskim kriterijumima, znak neprivlačnosti.

Vrednosno negativna je i frazema *s dušom u nos*¹² i odnosi se, takođe, na fizički slabu, mršavu osobu. Semantički sloj odnosi se na to da je duša nosilac života, a dopiranje duše do nosa implicira iznemoglost osobe, a iznemoglost mršavost. Semantičku pozadinu čini metafora fizičke slabosti, sa čime se poistovjećuje tjelesna mršavost. Negativnog je tona, ima evaluativnu funkciju. Frazema odražava stereotipni obrazac o poželjnom izgledu ženskog tijela, gdje je, očigledno, krajnja mršavost, kao i gojaznost, negativno vrednovana. Semantički podudarna je i frazema *da je uhvatiš za nos duša bi joj ispala*, odnosi se na ženu koja izgleda kao da je na smrti, jer duša u nosu ima simboličko značenje granice između života i smrti, kroz posljednji izdisaj na nos. Duša u nosu označava predstojeće napuštanje tijela – a to upućuje na pretjeranu slabost i mršavost ženskog tijela, gdje bi i najmanji dodir bio uzrok najgoreg ishoda – smrti. Takođe je kritika mršavosti tijela, njome se ukazuje na nepoželjnost, te možemo zaključiti da mršavo tijelo ne predstavlja ideal.

Na pretjeranu mršavost ukazuje se i frazemom *svako <joj> se rebro vidi*. Zasnovana je na slici tijela, toliko mršavog da su preko kože vidljiva sva rebra, što upućuje na

¹⁰ zabun pridj. neprom. mršav, fizički slab (Begović, Begović-Ličina 2012: 453).

¹¹ U govoru Rožaja zabilježena je leksema *ljeba* u kojoj je došlo do afereze konsonanta *h* (Mujević 2022: 41).

¹² U govoru Rožaja česta je upotreba akuzativa umjesto lokativa.

nedostatak tjelesne mase i oblina. Frazema je slikovita i nosi vrednosnu nijansu, procjenu prema ustaljenim estetskim kriterijumima, ukazujući na nepoželjnost mršavosti i upućuje se kao kritika pretjerano mršavoj osobi, i naznaka oboljenja.

Semantički ekvivalent je i frazema *sure*¹³ *Božje je ostalo*, kojom se naglašava da su od figure čovjeka ostali samo obrisi, a da je nestala tjelesna masa. Leksema *sure* arapskog porijekla ima značenje ‘predstava, zamisao’ (Muftić 1997: 842), i frazemom se denotativno ističe da je ostalo ono što je Bog stvorio – skelet, kosti, koža. Frazema ima izraženu religijsku osnovu, na leksičkom planu javlja se leksema *Bog*, a u semantičkoj pozadini prisutno je upućivanje na Božje stvaranje tijela. Istovjetne semantike je i frazema *samo lik ostao* <od nekog> – njome se označava da je od tijela ostao samo vanjski obris, bez punoće. Frazeme su kritika mršavosti, te nas navode na zaključak o nepoželjnosti mršavog tijela.

U frazemi *hal*¹⁴ *Božji* upotrijebljen je arabizam *hal*, koji znači ‘slabunjav čovjek’ (Muftić 1997: 418). Frazema upućuje na slabašno, mršavo tijelo, blago je pejorativnog i sažaljivog tona, upotrebljava se kao opis mršave žene, slabe tjelesne građe, krhke i nježne konstitucije. U semantici pridjev *Božji* predstavlja intenzifikator, kojim se pojačava denotativno značenje lekseme *hal*, upućujući na to da je slabost *od Boga data* i nepromjenljiva. U frazemi je vidljiva interferencija religijskog elementa, što služi kao ukazivanje na empatiju i sažaljenje. Mršavost i slabost tijela nijesu poželjne osobine, odstupaju od stereotipa o tjelesnom idealu, pri čemu se povezivanjem sa *Božjim davanjem* izazivaju empatija i osjećaj sažaljenja. U strukturnom smislu riječ je o sintagmami, a ekspresivnosti doprinose obje tagmeme. Takođe, leksema *hal* može označavati i ‘lik; stas’ (Muftić 1997: 418), te je iz tog značenja i formirana frazema *šaka hala*, kojom se opisuje sitno, krhko, mršavo, slabašno tijelo. Imenicom *šaka* označava se da je nečega malo – onoliko koliko staje u šaku. Analizirane frazeme pokazuju da pretjerana mršavost odstupa od ideala.

Izuzetno mršava osoba hiperbolično se opisuje i frazemom *kost i koža*. Sinegdoha *kost i koža* povezuje se sa vizuelnim, vidljivost kostiju preko kože ukazuje na ekstremnu mršavost. Pejorativna upotreba frazeme upućuje na nepoželjnost pretjerane mršavosti ženskog tijela. Ekvivalentne semantike je i frazema *kosti u kožu savijene* koja ukazuje na to da se na koži jasno ocrta skelet. Frazema nije u potpunosti rodno ograničena, upotrebljava se i u opisu izgleda referenta muškog pola, ali znatno rjeđe, kako pokazu-

¹³ *sure* s. (suret m.) <ar.> zast. slika (<osm. tur. *suret*, *surat* <ar. *šura* – (ob)lik, forma; figura; vid; slika, crtež; fotografija; kip; lice; kopija; formula; sličnost; naklonost; želja; osobina; način; šamar) (Šehović, Haverić 2017: 228).

¹⁴ *hal* <ar.> m. razg. ekspr. 1. stanje, položaj, situacija; 2. a. nevolja, neprilika, nezgoda b. zlo, nesreća (<osm. tur. *hāl* <ar. *hal* – stanje; položaj; okolnost; slučaj; sadašnjost; *gram*. sadašnje vrijeme, prezent) (Šehović, Haverić 2017: 168).

je terensko istraživanje. Razlog može predstavljati i to što se izgled žene daleko češće procjenjuje od izgleda muškarca, što pokazuje i činjenica i da je prihvatljivije uputiti kompliment za fizički izgled ženi nego muškarcu (Holmes 1995), a što je potvrda povezanosti jezičkih fenomena sa društvenim (Šehović 2012).

Ista semantika je i u frazemi *gomila neprosutih kostiju* – hiperbolom se opisuje tijelo sačinjeno samo od kostiju, koje se još drže kao skelet, kao *kosti neprosute*, toliko da ih tjelesna masa ne povezuje, te su pred prosipanjem. Frazeme sadrže stereotipne norme tjelesne konstitucije, uz refleks sociokulturno konstruisanog estetskog standarda tjelesne građe, uz upućivanje na nepoželjnost mršavosti.

Semantički i evaluativni ekvivalent je i frazema *samo haljine na vešalicu*,¹⁵ kojom se ukazuje na takvo tijelo na kojem se vide samo kosti, a koje podsjeća na vješalicu (leksema *haljine* označava odjeću), pa odjeća na ženi izgleda kao okačena na vješalicu, to jest, okačena o kosti.

Poredbena frazema *ka(o) varena* opisuje izuzetno mršavu ženu, poređenjem tijela žene sa kuhanim mesom, koje se skupi kad se skuha. Metafora upućuje na to da se mršavo tijelo doživljava kao umanjeno, slično mesu koje se tokom termičke obrade skupi. Semantička transpozicija izvršena je putem hiperbole, frazema na autentičan i slikovit način prenosi pretjeranu mršavost ženskog tijela, ističući odsustvo oblina, što predstavlja odstupanje od idealnih proporcija tijela žene. Zaključujemo da semantičku pozadinu u slikanju fizičkih karakteristika često čine poznata iskustva.

Zabilježena je poredbena frazema *ka(o) čačkalica; čačkalica*, tanka, dugačka, obično drvena, predstavlja slikoviti element poređenja u opisu vrlo mršave žene. U pozadini zapažamo perceptivno iskustvo čovjeka, u predmetu iz svakodnevnog života je potencijal za stvaranje frazeološke slike, koja se kod ove frazeme odnosi na osobine ljudskog tijela. Rijetko se za muškarca kaže da je *ka(o) čačkalica*, obično se frazema upućuje ženi. Najčešće nosi negativnu emotivno-ekspresivnu konotaciju jer se njom uglavnom naglašava intenzivirana mršavost, doslovno fizička slabost, rijetki su primjeri upotrebe u neutralnom i šaljivom tonu – onda kad se preuveličavanjem ističe vitak struk. Ovom frazedom se izražava nepoželjnost pretjerane mršavosti. Mršava žena opisuje se i frazedom *ka(o) prevegarena*;¹⁶ leksema *prevegarena* označava onemoćalu, presamićenu osobu, što asocira na mršavost tijela. Frazema nije rodno ograničena, ali je češće u upotrebi pri opisivanju referenta ženskog pola.

¹⁵ U govoru Rožaja kratko *jat* dalo je refleks *e* iza labiodentalnog sonanta *v* (Mujević 2022: 36). U govoru Rožaja zabilježena je upotreba akuzativa umjesto lokativa.

¹⁶ *prevegaren* pridj. < ~a, ~o > presamićen, onemoćao (Begović, Begović-Ličina 2012: 326).

Grupi frazema koje pripadaju semantičkom polju mršavosti pripada i frazema *suha ka(o) grana (biljka)*. Poređenje se u ovoj frazemi zasniva na odnosu subjekta i grane, i to suhe, čime se ističe da je nešto suviše tanko, a fizičke osobine grane metaforički se prenose na tijelo žene. Pridjevom *suha* opisuje se žena kod koje je evidentan nedostatak tjelesne mase, njeno tijelo podsjeća na osušenu granu drveta. Motivacija za formiranje frazeme proizlazi iz povezanosti čovjeka sa prirodom, i sklonosti da se fizičke karakteristike opisuju kroz već poznate slike iz prirode, flore i faune.

Izrazito mršava žena, krhka, sitne građe opisuje se i frazemom *da je puhneš, pala bi*. Na denotativnom planu frazema hiperbolično opisuje situaciju u kojoj bi i jedan dah bio dovoljan da žena padne, a što, konotativno, upućuje na izuzetno mršavu ženu, a to ne predstavlja estetski standard.

U poredbenoj frazemi *ka(o) senka*¹⁷ žena se poredi sa sjenkom, onim što je ljudskom iskustvu poznato. Sjenka se, kao metaforička shema, odnosi na mršavu, blijedu, nepipljivu pojavu, što je preslikano na tijelo žene. Takođe, registrovana je i frazema *senka se učineti*,¹⁸ kojom se tijelo poredi sa sjenkom, čime se ukazuje na mršavost. Zabilježena je i frazema *ni senka nije ostala <od nekog>* i ukazuje na to da je neko izuzetno mršav – toliko da njega nema ni sjenke, minimalnog oblika postojanja, sa metaforom nestajanja u osnovi. Sjenka u frazemama označava trag ili ostatak nečega, te se frazemom *ni senka nije ostala <od nekog>* ističe da nije ostalo apsolutno ništa, što se odnosi na nestanak, iščezavanje tjelesne mase. Ekvivalentne semantike je i frazema *iščajeti*¹⁹ *ka(o) svijeća* u kojoj se gubljenje tjelesne mase kod žene opisuje i poredi sa otapanjem svijeće dok gori, brzo i neprestano. Frazeme su kritika, njima se iznosi evaluacija i negativan stav prema mršavosti, a ukazuju na postojanje stereotipa o nepoželjnosti mršavosti.

Gojaznost je negativno ocijenjena, ali ni potpuno odsustvo oblina se ne vrednuje pozitivno. U prilog tome je i poredbena frazema *zadnjice ka(o) tarabe*, kojom se ukazuje na to da žena nema oblina, *zadnjica*. Poređenjem sa *tarabom*, potpuno ravnim predmetom, jasno se formira deskripcija i procjena tjelesne građe žene, gdje se ukazuje na odsustvo oblina, kao jedne od najpoželjnijih karakteristika ženskog tijela. Semantički je snažna jer se njome naglašava nesklad sa konvencionalnim standardom ženske ljepote, nedostatak oblina, simbola ženstvenosti, te je frazema i normativna ukazujući na idealne proporcije ženskog tijela. Semantički ekvivalent je i frazema *ravna ka(o) daska*, u kojoj se izgled ženskog tijela poredi sa daskom upućujući na mršavost. Obj

¹⁷ U govoru Rožaja kratko *jat* iza dentalnog suglasnika *s* dalo je refleks *e* (Mujević 2022: 36).

¹⁸ U govoru Rožaja registrovan je oblik *učineti* umjesto oblika *učiniti*.

¹⁹ U govoru Rožaja je zabilježen oblik *iščajeti* umjesti oblika *iščajiti*.

frazeme u metaforama sadrže predmete iz svakodnevnog života, pejorativne su, čak i karikaturalne, a sve sa ciljem ukazivanja na nepoželjnost mršavosti.

Semantički podudarna je i slikovita frazema rečeničnog tipa *jedva nos po zemlji vuče*. Na denotativnom planu frazema hiperbolično opisuje osobu koja se teško kreće, toliko da ne može držati glavu u uspravnom položaju, već je savijena, pa joj nos dodiruje zemlju. Konotativno značenje frazeme odnosi se na mršavo, povijeno i izuzetno slabo tijelo osobe. Jedini dio tijela koji ne može povećati tjelesnu masu je nos, kad osoba izgubi tjelesnu masu, obrazi se povuku a nos dolazi do izražaja, izgleda veći i izbočeniji, i to predstavlja motivacijsku osnovu frazeme *samo <joj> nos ostao*. Proizlazi iz konkretne slike fizičke promjene lica, koja se u frazeologiji, putem sinegdohe, prenosi na cijelo tijelo.

Interesantna je i frazema *usukati se ka(o) oklagija*, kojom se opisuje žensko tijelo u poređenju sa *oklagijom*. Riječ je o drvenom tankom, čvrstom i dugačkom valjku koji služi za razvlačenje tijesta, sa čime se u ovom slučaju povezuje izgled ljudskog tijela. Često biva šaljivog tona, a nekad i vrlo pejorativnog, a samim tim upućuje na nepoželjnost osobine.

Ekstremno mršava osoba opisuje se frazedom *biti ka(o) ožeg*,²⁰ odnosi se najčešće ženu, koja se poredi sa *ožegom* žaračem za razgorijevanje vatre, dugog, uskog oblika, u obliku štapa, tankim metalom koji je na vrhu malo širi, kako bi se mogao povlačiti žar. Motivacija za poređenje zasniva se na vizuelnoj sličnosti između mršave osobe i oblika ožega – dugog, pravog i izrazito tankog predmeta. U semantičkoj pozadini je preувелиčavanje radi iskazivanja stepena mršavosti. Frazema nije u potpunosti rodno ograničena, ali se gotovo uvijek odnosi na ženu, kako istraživanje frazemikona govora Rožaja pokazuje.

Poredbena frazema *ka(o) pritka za boraniju* zanimljive je semantičke pozadine – žena se poredi sa pritkom za boraniju, tankim, uspravnim drvetom, oko kojeg se obmotava loza boranije. Pritka je upotrijebljena kao referentna tačka kako bi se ukazalo na dugačko i mršavo tijelo, kao asocijativno povezivanje sa predmetom iz svakodnevnog upotrebe u ruralnim područjima.

Frazedom *ka(o) iscijeđena (biti)* prenosi se, takođe, nepoželjnost mršavosti ženskog tijela, a motivisana je vizuelnim efektom. U frazemi žena dobija kvalifikaciju *iscijeđene* kako bi se naglasila izrazita mršavost, čak i fizička slabost. Perceptivno iskustvo govornika motivisalo je nastanak poređenja – izrazito mršavo tijelo asociira na iscijeđeno voće ili povrće.

²⁰ ožeg m. <~a > žarač za razgaranje vatre (Begović, Begović-Ličina 2012: 289).

Istovjetnog značenja je i frazema *skukvežiti se ka(o) kamičak*; glagolom *skukvežiti se* opisan je način držanja tijela – fizička skučenost i povijenost. Poređenje se ostvaruje sa malim kamenom – označenim deminutivom *kamičak*, a u semantičkoj pozadini je tjelesna metafora – subjekat se opisuje kao mali – upućuje na mršavu osobu, koja izgleda smanjeno. Frazema se rijetko može odnositi na muškarca. Poredbeno svojstvo frazeme posmatramo kroz više slojeva: *kamičak* upućuje na fizički sitno tijelo, glagol *skukvežiti se* upućuje na skupljeno i savijeno tijelo subjekta. Motivaciju za nastanak frazeme pronalazimo u ljudskoj sklonosti da se ljudska stanja, ponašanja i raspoloženja opisuju kroz metafore koje se odnose na pojave iz prirode ili svakodnevnne predmete, a što često registrujemo i u osnovi brojnih analiziranih frazema koje se odnose na fizički izgled žene.

Analizirane frazeme pokazuju, kao dominantne mehanizme motivacije, poređenja sa predmetima i alatima, poređenja sa prirodnim pojavama i zasnivaju se na metafori fizičke slabosti i nestajanja tijela, kako bi se ukazalo na osobinu koja doprinosi neprivlačnosti fizičkog izgleda, a u ovom slučaju to je izuzetna mršavost tijela. Analiza pokazuje da se ekstremna mršavost, poput gojaznosti, u frazemikonu ovog govora uglavnom vrednuje negativno, te stoga možemo ustvrditi i zaključiti postojanje stereotipa o nepoželjnosti mršavosti, a da se stereotipni estetski kriterijumi ostvaruju putem stabilnih i ponavljajućih obrazaca.

6 Zaključak

Analiza frazema govora Rožaja kojima se opisuje mršavost i gojaznost žene, pokazuje da je jezik snažan nosilac normi koje se odnose na žensko tijelo, koje možemo smatrati stereotipnim. Kao fragmenti kolektivnih konvencija stereotipi su ukorijenjeni u socio-kulturnom modelu, koji je nametnuo kriterijume za procjenu ženske tjelesnosti. Gojaznost, kako frazeme pokazuju, predstavlja odstupanje od poželjnih estetskih normi, na šta se ukazuje pejorativnom odnosu prema toj osobini. Vitkost je poželjna osobina, ali je pretjerana mršavost neprivlačna je i negativno vrednovana. Time se potvrđuje da ni gojaznost, ni pretjerana mršavost nijesu estetski prihvatljive. Motivacija za nastanak frazema, kako je naša analiza pokazala, može biti različita, a uglavnom je čine predmeti i iskustva iz svakodnevnog života. Korpus prikupljenih frazema pokazuje uvriježenost kriterijuma i koncepta za procjenu fizičkog izgleda žene. Svako odstupanje od estetske norme, stereotipnog ideala, biva izvrgnuto karikaturnosti, pejorativnosti ili humorističnosti.

Većina analiziranih frazema rodno je ograničena, veliki broj frazema odnosi se isključivo na referenta ženskog pola, pri čemu skoro i da nema ekvivalenata za opisivanje

referenata muškog pola, što je i dokaz asimetričnosti u rodnim pogledima, pri čemu je tijelo žene češće predstavljalo predmet procjene, te je razumljivo prisustvo kriterijuma tjelesnih proporcija u frazemama.

Može se zaključiti da frazeme o tjelesnim proporcijama žene u kontekstu mršavosti i gojaznosti svjedoče o postojanosti kriterijuma estetske procjene, stereotipni su, te da je postavljena hipoteza potvrđena. Stereotipi su identifikovani induktivno, iz frazema, i analiza tjelesnih proporcija žene potvrđuje da društvo i kultura oblikuju i prenose duboko ukorijenjene predstave o ženskom tijelu i ženskoj ljepoti uopšte.

Izvori i literatura

- AREF'EVA, Natalia, 2024: Frazеologija v kategorijah kul'turi. *Naukovij visnik PNPУ im. K. D. Ušins-kogo* 39. 76–86.
- ASAD, Narjis, Nihar Ranjan SAHOO, Rudra MURTHY, Swaprava NATH, Pushpak BHATTACHARYYA, 2025: *You are Beautiful, Body Image Stereotypes are Ugly! BLStereo: A Benchmark to Measure Body Image Stereotypes in Language Models. Findings of the Association for Computational Linguistics*. 24471–24496. <https://aclanthology.org/2025.findings-acl.1257.pdf> (pristupljeno 25. 2. 2026).
- BARČOT, Branka, 2017: *Lingvokulturologija i zoonimska frazeologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- BARTMINJSKI, Ježi, 2011: *Jezik – Slika – Svet*. Beograd: SlovoSlavia.
- BEGOVIĆ, Džavid, Šefka BEGOVIĆ-LIČINA, 2012: *Sandžački rječnik*. Sarajevo: Štamparija Fojnica.
- DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij, PIIRAINEN, Elisabeth, 2005: Cognitive Theory of Metaphor and Idiom Analysis. *Jezikoslovlje* 6/1. 7–35.
- GORTAN-PREMK, Darinka, 2004: *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskome jeziku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- HADŽIĆ, Ibrahim, 2003: *Rožajski rječnik*. Rožaje: Centar za kulturu Rožaje.
- HADŽIĆ, Ibrahim, 2013: *Rječnik rožajskoga govora*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost.
- HERMAN, Vimala, 1998: *Dramatic Discourse. Dialogue as Interaction in Plays*. London, New York: Routledge.
- HOLMES, Janet, 1995: *Women, Men and Politeness*. London, New York: Longman. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315845722>.
- HRNJAK, Anita, 2013: Koncept ljepote i rodni stereotipi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji. *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim* 3. 173–182.
- HRNJAK, Anita, 2015: Pogled na ljudski rad i obaveze kroz prizmu rodno obilježene frazeologije hrvatskoga i ruskog jezika. *Filološke studije* 13/1. 145–159. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- HRNJAK, Anita, 2017: *Frazeologija u rodnome okviru*. Zagreb: Knjigra.
- JEVRIĆ, Tamara, Jelena BABIĆ-ANTIĆ, 2023: Long Hair and Short Wit – English-Serbian Parallels in Proverbs Describing Women. *Collection of Papers of the Faculty of Philosophy* 3. 13–36.
- JUGOVIĆ, Ivana, Željka KAMENOV, 2008: Razvoj instrumenata za ispitivanje rodni uloga u adolescenciji. *Suvremena psihologija* 11/1. 93–106.
- LAKOFF, George, Mark JOHNSON, 2015: *Metafore koje život znače*. Prev. N. Šoljan. Zagreb: Disput.
- MAJNUSZ-STADNIK, Mariola, 2018: Das schöne, aber schwache Geschlecht. Das Bild der Frau in der deutschen Phraseologie mit Vergleichsbeispielen aus der polnischen Sprache. *Deutsche Sprache in kulturell mehrfach kodierten Räumen. Medien, Kultur, Politik* 3. 137–148.
- MASLOVA, Valentina Avraamovna, 2007: *Lingvokul'turologija. Učebnoe posobie*. Moskva: Izdatel'skij centr Akademija.
- MUFTIĆ, Teufik, 1997: *Arapsko-bosanski rječnik*. Sarajevo: Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, El-Kalem.
- MUJEVIĆ, Dženisa, 2022: Fonetske specifičnosti govora Rožaja. *Vaspitanje i obrazovanje* 22/3. 31–50.
- MUJEVIĆ, Dženisa, 2024: Eufemistični frazeologizmi iz semantičkog polja smrti. *Književni jezik* 35. 101–124.

- MUJEVIĆ, Dženisa, 2025a: Stereotipni ideali fizičke ljepote i mladolikosti žene u frazemama govora Rožaja. *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu* 28. 129–155.
- MUJEVIĆ, Dženisa, 2025b: Negativni stereotipi o ženama u rodno obilježenim frazemama govora Rožaja. *Croatica et Slavica Iadertina* 21/2. 393–413.
- MUŠOVIĆ, Abdulah, 2016: *Sandžački frazeološki rječnik*. Novi Pazar: Narodna biblioteka Dositej Obradović.
- MUŠOVIĆ, Abdulah, 2018: *Sandžački frazeološki rječnik*. Novi Pazar: Narodna biblioteka Dositej Obradović.
- NEWMARK, Peter, 1996: *Manual de traducción*. Madrid: Catedra.
- POPOVA, Zinaida Danilovna, Josif Abramovič STERNIN, 2007: *Kognitivnaja lingvistika*. Moskva: Vostok – Zapad.
- POPOVIĆ, Ljudmila, 2006: Prototip i stereotip u konceptualizaciji estetskog u srpskom i drugim slovenskim jezicima. *Kognitivnolingvistička proučavanja srpskog jezika*. 174–210.
- RISTIĆ, Stana, 2004: *Ekspresivna leksika u srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.
- ŠEHOVIĆ, Amela, 2011: Rodna perspektiva u bosanskohercegovačkim dramama 20. vijeka. *Pregled – časopis za društvena pitanja* 2. 55–82.
- ŠEHOVIĆ, Amela, 2012: *Jezik u bosanskohercegovačkim dramama (sociolingvistički pristup)*. Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu.
- ŠEHOVIĆ, Amela, Đenita HAVERIĆ, 2017: *Leksika orijentalnog porijekla u frazemama bosanskog jezika*. Sarajevo: Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu.
- ŠKALJIĆ, Abdulah, 1966: *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.
- ŠKARA, Danica, 2004: Body Metaphors – Reading the Body in Contemporary Culture. *Collegium Antropologicum* 28/1. 183–189.
- ŠTASNI, Gordana, 2013: *Reči o čoveku*. Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- ŠTRBAC, Gordana, 2018: *Frazeologija o čoveku i čovek u frazeologiji*. Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- TELIJA, Veronika Nikolaevna, 1996: *Russkaja frazeologija. Semantičeskij, pragmatičeskij i lingvo-kul'turološki aspekti*. Moskva: Škola Jazyki ruskoj kul'tury.
- ZKOVA, Irina, 2014: Phraseological Image as an Insight into the Cultural Memory. *Phraseology and Culture/Phraseologie und Kultur*. 321–336.

Povzetek

Raziskava se ukvarja z analizo stereotipov o ženskem telesu v frazemih govora Rožaj, s poudarkom na semantičnem polju vitkosti in debelosti. Raziskava temelji na korpusu 52 frazemov, zbranih z metodo eliciranja med terenskim raziskovanjem v obdobju od leta 2023 do 2025. Namen dela je bil preučiti način vrednotenja fizičnega videza žensk in ugotoviti obstoj stereotipnih vzorcev pri ocenjevanju telesne zgradbe. Analiza kaže, da frazemi odražajo estetske norme in spolne stereotipe: vitko, sorazmerno telo je zaželeno, medtem ko sta debelost in pretirana suhost skoraj vedno negativno vrednoteni. Debelost se opisuje s hiperboličnimi in pejorativnimi primerjavami z živalmi, predmeti velike mase ali vsakdanjimi predmeti, s čimer se poudarja neskladje telesnih proporcij žensk. Glavna tendenca je negativna ocena debelosti. Suhost se v frazemih opisuje prek metafor šibkosti, izginjanja in odsotnosti, primerjav z vsakdanjimi predmeti ali naravnimi pojavi, kar nakazuje, da ekstremna suhost odstopa od estetskega ideala. Čeprav vitkost predstavlja zaželeno lastnost, je pretirana suhost vrednotena negativno, pogosto s pejorativnim ali šaljivim tonom. Frazemi ne opisujejo le telesnih značilnosti, ampak tudi normirajo družbeno sprejemljive proporce ženskega telesa, pri čemer lahko v ozadju opazimo stereotipne vzorce. Frazemi so aktivno sredstvo prenosa in reprodukcije stereotipnih estetskih norm, kar kaže na globoko ukoreninjene sociokulturne predstave o ženski lepoti in fizičnem videzu. Ugotavljamo, da frazemi lokalnega govora Rožaj jasno pričajo o obstojnosti stereotipnih kriterijev estetske ocene ženskega telesa, pri čemer je vsako odstopanje – bodisi debelost ali pretirana suhost – vrednoteno negativno.